

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

**ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН «ГЕОСАЯСАТ ЖӘНЕ
ГЕОЭКОНОМИКА НЕГІЗДЕРІ» АТТЫ ФАКУЛЬТАТИВТІК КУРС
БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ**

Тұрлыбай Жұлдыз Қадырбекқызы

zhuldiz.00@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Жаратылыстану ғылымдары факультеті, Физикалық және экономикалық география кафедрасының магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі : Саипов А.А.

«Геосаясат және геоэкономика негіздері» факультативті курсын оқытудың мақсаты оқушыларға экономика, экономикалық география және геосаясат, ғаламдық деңгейдегі экономикалық даму мәселелерін зерттеуге, жан-жақты оқып-үйренуге мүмкіндік беріп, алған білімдерін іс жүзінде күнделікті өмірде қолдану, біртұтас жүйе ретіндегі ғаламдық экономикалық кеңістіктегі үдерістер мен құбылыстарды, даму тенденцияларын талдап, болжам жасау дағдысын қалыптастыруға көмектеседі[1]. Сондықтан қазіргі таңда осы факультативті курс бағдарламасын жалпы білім беру мектептеріне иандау курсы ретінде енгізу өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Бұл мақалада жалпы білім беретін орта мектептің факультативті «Геосаясат және геоэкономика негіздері» оқу бағдарламасының өзектілігі қарастырылады. Сондай-ақ, сол бойынша мұғалімдерден алынған сауалнама нәтижелеріне талдау жасалды. Бұл бағдарламаны игерген оқушылар жаһандық мәселелерді түсіну үшін қажетті құралдарға ие болады, өйткені ол сыни ойлау қабілеттерін дамытады, мәдени сананы дамытады және академиялық білімді практикалық қолданумен байланыстырады. Бұл сонымен қатар оқушыларды болашақ оқу және кәсіби күш-жігерге дайындайды және олардың тиісті пәндерге деген сүйіспеншілігін оятады. Демек, орта мектептің оқу бағдарламасына геосаясат пен геоэкономиканы негіздерін тереңірек оқытуды көздейтін факультативті курс бағдарламасын енгізу білімді, белсенді және жауапты жаһандық азаматтарды шығару үшін маңызды екені белгілі болды.

Геосаясат пен геоэкономиканы білу қазіргі байланысты және өзгермелі әлемде барған сайын маңызды бола түсуде. Оқушылардың интеллектуалды өсуі және болашақ сын-кәтерлерге дайындығы олардың орта мектептегі біліміне негізделген. Сондықтан оқушыларға әлемдік мәселелердің күрделілігін түсінуге қажетті ақпарат пен дағдыларды беру үшін "Геосаясат және Геоэкономика негіздері" сияқты факультативті курстарды қосу өте өзекті.

Геоэкономика географияның, экономиканың және халықаралық сауданың түйісуін зерттесе, геосаясат география, саясат және халықаралық қатынастардың өзара әрекетін зерттейді [2]. Екі сала да біздің әлемді өзгертетін күштер туралы баға жетпес түсініктерді ұсынады және халықаралық соғыстар, экономиканың жаһандануы және климаттың өзгеруі сияқты заманауи мәселелерді түсіну үшін маңызды.

Оқушылардың аналитикалық және сыни ойлау қабілеттерін дамыту орта мектептердегі осы факультативтік курс бағдарламасының негізгі мақсаттарының бірі болып табылады. Білім алушылар геосаясат пен геоэкономиканы оқу арқылы сыртқы саясаттың экономикалық әсерін бағалау, саяси әрекеттердің мотивтерін түсіну және әлемдік оқиғаларды талдау қабілетіне ие болады. Бұл қабілеттер тек академиялық талпыныстар үшін ғана емес, сонымен бірге демократиялық қоғамдағы азаматтық белсенділік пен ақпараттандырылған азаматтық үшін де маңызды [3].

Сонымен қатар, факультативтік курс бағдарламасы оқушыларға әртүрлі көзқарастарды ашу арқылы толеранттылық пен әртүрлі мәдениеттерді түсінуге ықпал етеді. Жастар үшін жаһандық көзқарасқа ие болу және мәдени әртүрлілік пен байланыспен белгіленген әлемдегі басқа ұлттар мен өркениеттердің қыр-сырын тану өте маңызды. Студенттер геосаясат пен

геоэкономиканы зерттеу арқылы дүние жүзіндегі ұлттар мен халықтардың мінез-құлқын анықтайтын тарихи, мәдени және экономикалық әсерлер туралы біледі.

Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны қосымша білім көздерін, заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалану негізінде оқушылардың өз беттерімен іздену, сипаттау, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді[4].

Геоэкономика деп жеке мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі, әлемдік нарық және аймақтық экономикалық бірлестіктер түсініледі, әсер ете алатын тұрақты және қуатты ішкі экономикалық әлеуетті қалыптастыруды айтамыз[5]. Геоэкономикада ғылыми тұрғыдан бағалауға қабілетті елдің ресурстық әлеуетін пайдаланудың, белгілі бір экономикалық бірлестіктерге қатысудың тиімділігі маңызды саналады.

Курс бағдарламасы геоэкономика бағытының мақсаты мен міндеттерін түсіндіреді. Сонымен қатар, геоэкономиканың негізгі категорияларын түсіндіреді, геоэкономика мен экономикалық география арасындағы айырмашылықтарды анықтайды, дүниежүзі елдерінің экономикалық даму көрсеткіштерін салыстырады, Қазақстан аймақтарының экономикалық дамуын теңестіру жөнінде идеяларды ұсынады, Қазақстан аймақтарының экономикалық даму әлеуетін анықтайды.

Сонымен қатар, факультативтік курс бағдарламасы жалпы геосаясаттың мақсаты мен міндеттерін, зерттеу пәнін түсіндіре отырып, геосаясаттың негізгі категорияларын түсіндіреді. Негізгі геосаяси объектілер мен субъектілерді анықтай отырып, Қазақстанның геосаяси жағдайына кешенді баға береді.

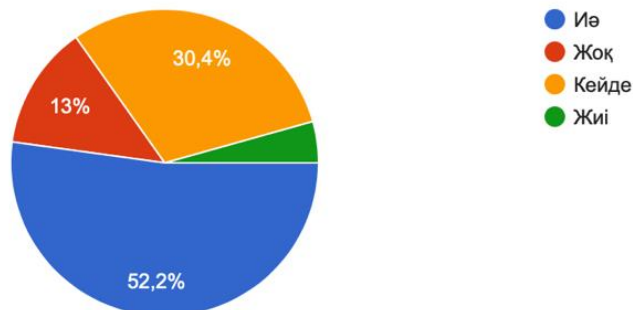
Саяси картаның сандық және сапалық өзгерістерін талдау, дүниежүзін аймақтарға аудандастыру қажеттілігін аргументтер келтіріп түсіндіру, елдерді басқару формасы және мемлекеттік құрылымы бойынша топтастыру, елдердің саяси-географиялық жағдайына баға беру де осы курстың маңызды міндеттеріне жатады.

Курстың тиімді тұсы сол - адамзаттың ғаламдық проблемалары, адамзаттың дамуындағы проблемаларын топтастырумен қатар, ғаламдық проблемалардың критерийлерін анықтайды, ғаламдық проблемаларды шешу жөнінде әлемдік тәжірибені зерттейді. Қазақстанның аумағында көрініс тапқан ғаламдық проблемаларды анықтайды.

Зерттеу жұмыстары:

Анықтаушы эксперимент бойынша, жүргізілген сауалнамаға берілген жауап нәтижелері мынадай болды:

«Сіздің ойыңызша оқушылар «Геосаясат» және «Геоэкономика» бөлімдері тақырыптарына қызығушылық таныта ма?» сауалына берілген жауаптардың қорытындысы бойынша: иә – 52,2%, жоқ – 13%, кейде – 30,4% және жиі – 4,4% көрсеткіштерін көре аламыз. Яғни, қорытындылардың жартысынан көп бөлігі оқушылардың аталған бөлімдер бойынша қызығушылықтарының бар екендігін көрсетеді. (сурет 1)

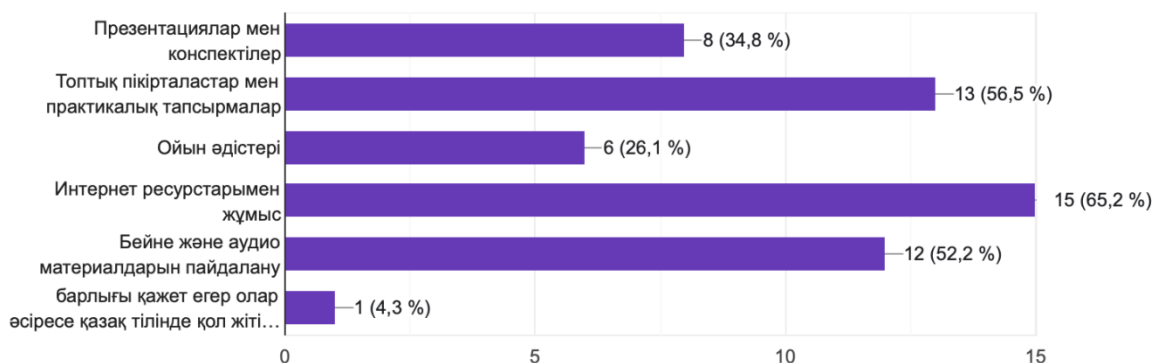
Сурет 1 «Сіздің ойыңызша оқушылар «Геосаясат» және «Геоэкономика» бөлімдері тақырыптарына қызығушылық таныта ма?» сұрағының диаграммасы

Келесі сауал – «Геосаясат пен геоэкономиканың негізгі тұжырымдамаларын түсіндіруде қандай оқыту әдістері тиімді болды?» қою арқылы мұғалімдердің оқыту

үрдісінде қолданылған тиімді әдістері анықталды. Бұл сауалда мұғалімдерге бірнеше нұсқа таңдауға рұқсат берілді. Нәтижесінде ең жоғары көрсеткіш, 65,5% интернет ресурстарымен жұмыс тиімді екендігін көрсетті. Ал, айтырлықтай маңызды әдістер бірдей дерлік көрсеткіштер көрсеткен. Олар: топтық пікірталастар мен практикалық тапсырмалар 56,5%-ды, бейне және аудио материалдарын пайдалану әдістері тиімді деп мұғалімдердің 52,2% таңдады. (Диаграмма 2)

4. Геосаясат пен геоэкономиканың негізгі тұжырымдамаларын түсіндіруде қандай оқыту әдістері тиімді болды? (бірнеше жауап таңдауға болады немесе өз жауабыңызды жазыңыз)

23 отбета

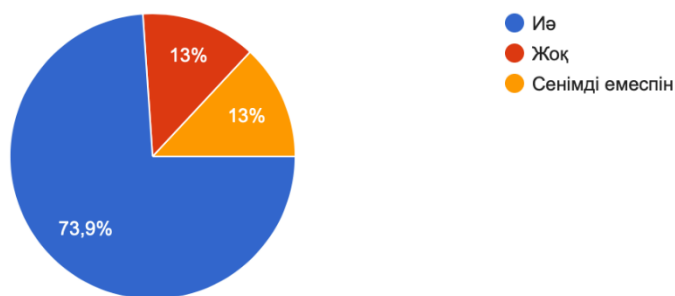

Сурет 2 «Геосаясат пен геоэкономиканың негізгі тұжырымдамаларын түсіндіруде қандай оқыту әдістері тиімді болды?» сұрағының диаграммасы

Факультативті курс бағдарламасы теориялық түсіну мен практикалық жүзеге асыру арасындағы дәнекер қызметін атқарады. Оқушылар нақты әлемде орын алған геосаяси және геоэкономикалық жағдайларға ұқсайтын пікірталастарға, кейс-стадилерге және модельдеулерге қатыса алады. Тәжірибелік оқытудың бұл әдісі оқушылардың теориялық идеяларды түсінуін жақсартады және олардың шешім қабылдау және проблемаларды шешу дағдыларын шыңдайды, осылайша оларды болашақ оқу және кәсіби ізденістерде табысқа жету үшін даярлайды.

10. Факультативті курс оқушылардың академиялық нәтижелеріне оң әсер етеді деп ойлайсыз ба?

23 отбета

Сурет 3 Факультативті курс туралы диаграмма

Әрине, мұғалімдер арасындағы аталған курс бағдарламасы оқушылардың оқу үлгеріміне оң әсер ететіні туралы 73,9% ортақ келісім «Геосаясат және геоэкономика негіздері» сияқты бағдарламалардың әлеуетті артықшылықтары туралы көп айтады. Бұл статистика мұндай факультативтік курстар студенттердің білім алу тәжірибесін байытып қана қоймай, олардың оқу жетістіктеріне айтарлықтай үлес қосатыны туралы түсінікті көрсетеді. (Диаграмма 3) Оқушыларға дәстүрлі оқу жоспарынан тыс пәндерді зерттеу мүмкіндігін бере отырып, факультативті курстар интеллектуалдық қызығушылықты ынталандырады, материалмен тереңірек жұмыс жасауға ықпал етеді және жалпы оқу үлгерімін арттырады. «Геосаясат және геоэкономика негіздері» сияқты бағдарламалардың жан-жақты дамыған және академиялық қабілетті орта мектеп оқушыларын дамытудағы құндылығы оқу жетістіктері мен факультативтік курстар арасындағы оң байланыс арқылы нығайтылады.

Қорытындылай келе, «Геосаясат және геоэкономика негіздері» факультативтік курсының жоғары сынып оқушылары үшін мүмкіндіктері мол. Жалпы зерттеу нәтижелері де көрсеткендей, бұл курсты енгізудің артықшылықтары өте көп болмақ. Осындай бастамаларды қолдау біздің жаһанданған қоғамымыздың қиыншылықтарына төтеп бере алатын жан-жақты тұлғалардың өсуі үшін өте маңызды, өйткені мұғалімдер факультативті курстың оқушылардың оқу үлгеріміне оң әсер ететінімен келіседі. Оқушыларды сыни ойлауға, мәдени санаға және ақпаратты іс жүзінде қолдануға ынталандыратын осы факультативті курс бағдарламасы арқылы олар болашақ академиялық және кәсіби ізденістеріне жақсырақ дайындалады. Жалпы білім беретін мектептерде геосаясат және геоэкономика бойынша білім беру – білімді, белсенді және жауапты азаматтарды дайындау жолындағы маңызды қадамдардың бірі. Оқушыларға біздің үнемі өзгеріп отыратын жаһандық ортамыздың күрделі динамикасын зерттеу және түсіну мүмкіндігін беру үшін оқу орындары осы факультативті курстарды ұсынудың маңыздылығын мойындауы керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстанның Еуразиялық жобасы//Алматы Орталығы, сайт. - URL: <https://carnegie.ru/2017/10/17/ru-pub-73368>
2. Дугин А. Геосаясат негіздері. М.: АРКТОГЕЯ орталығы, 2021. - 928 Б.
3. Нартов Н. А. Геосаясат: Жоғары оқу орындарына арналған оқулық. — М.: бірлік, 1999. - 359 с
4. Жалпы білім беретін мектептің 9-сыныбына арналған оқулық. 2 бөлімді. / Толыбекова Ш.Т., Головина Г.Е., Козина С.С. Алматы: Мектеп, 2019. – 192 б
5. Жалпы білім беретін мектептің 11-сыныбына арналған оқулық / Каймулдинова К. Алматы: Мектеп, 2019. -256 б

ӘОЖ 372.891

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ӨЛКЕТАНУ ҚАҒИДАТЫ НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ширенова Жанат Сисембековна

zk_phoenix@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Жаратылыстану ғылымдары факультетінің магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ж. И. Инкарова

Осы мақалада ХХ ғасырдың екінші жартысындағы және ХХІ ғасырдағы география пәнін өлкетану қағидаты негізінде оқыту мәселелері жөніндегі отандық және шетелдік жарияланымдарға шолу жасалады.